

KRAJOBRAZ SKAŻONY

Rodzaj krajobrazu pamięci związanego z tragiczną i traumatyczną historią.

Termin krajobrazu skażonego pochodzi z tytułu eseju Martina Pollacka „Skażone krajobrazy”, opisującego miejsca naznaczone tragiczną historią XX wieku. Pollack, syn SS-mana, w niepozornym krajobrazie państw Europy Środkowo-Wschodniej doszukuje się zapomnianych śladów nazizmu i stalinizmu. Poddaje refleksji zamieszkiwanie przez ludzi krajobrazu, który w sferze symbolicznej stanowi „wielkie cmentarzysko Europy”. Skażony krajobraz to przestrzeń niosąca w sobie doświadczenie wojennej przeszłości; miejsce masowych mordów, dokonywanych potajemnie, z dbałością o to, by nie zostały odkryte, często intencjonalnie kamuflowanych przez oprawców za pomocą gęsto rosnącej roślinności.

Pojęcie krajobrazu skażonego, wykorzystywane obecnie w studiach nad traumą, badaniach nad historią drugiej wojny światowej czy archeologii współczesności, wskazuje, że badanie topografii krajobrazów pozwala obnażyć złudną niewinność otoczenia i pozwolić przywrócić godność ofiarom ukrytych przez lata zbrodni. Ich tragiczne dzieje najczęściej odkrywa się przypadkowo, zaś świadkowie wydarzeń z przeszłości są już nieliczni lub nie żyją. Pollack zaznacza, że skażone krajobrazy nierzadko są niepozorne, często banalne, rzadziej sielskie i przeważnie nie mają żadnych cech, które sugerowałyby, że były miejscami masowych egzekucji lub aktów wojennego terroru. Pozorna niewinność zastanego krajobrazu nie powinna jednak usypiać czujności – zaniedbywanie pamięci przechowywanej w skażonym krajobrazie, ignorancja wobec tragicznych dziejów, brak świadectw czy zdawkowa wiedza sprawiają, że wojenni zbrodniarze zwyciężą, a krajobraz będzie stanowił naturalny pomnik zwycięstwa przemocy i nienawiści.

[M.St.]

Literatura:

Frąckowiak, Maksymilian, Kajda, Kornelia. *Żyjemy w skażonych krajobrazach*. 24.07.2015, dostępne: <http://biografia.archeo.edu.pl/wp/2015/07/24/zyjemy-w-skazonych-krajobrazach/>
Pollack, Martin. *Skażone krajobrazy*. Tłum. Karolina Niedenthal. Wołowiec: Wydawnictwo Czarne, 2014.